

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman
Coornherthuis,
Hoofdstraat 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878

Redactie:
A. Zoetebeier
Frank Spoelstra

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 3 - MAART 1977 - 16E JAARGANG

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen.

Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

- Geestelijke verzorging (slot)
- Veranderen of verdwijnen (2)
- Onderhandelen of bewapenen
- Marathon man
- Gustave Doré
- Sportbesturen en zakenbelangen
- Pink Floyd
- Komende en gaande man

Vaste medewerkers

Karel Bloema
Wim Heij
Bert van de Kamp
Jan Kooijman
Willy Lohmann
Leo van Opzeeland
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Hans van Wissen

Identiteit en noodzaak van

In de twee vorige artikelen heb ik het gebrek aan zicht op de eigegeaardheid en de daaruit voortvloeiende weerstanden tegen g.v. in het algemeen besproken. Nu ga ik nader in op de weerstanden die er nog *extra* tegen g.v. van *humanistische* zijde bestaan. Deze extra weerstanden komen – hoe triest ook – vooral en vanouds van godsdienstige kant. Eerst geef ik weer een korte opsomming van de meest voorkomende bezwaren, om ze daarna aan een beschouwing te onderwerpen.

1. Er is geen behoefte aan humanistische g.v. Er wordt niet naar gevraagd.
 2. Godsdienstige g.v.-ers kunnen niet-godsdienstige mensen evengoed geestelijk bijstaan. Zij zijn tegenwoordig goed psychologisch geschoold, ze hebben veelal een clinical-training ondergaan enz. En daarom zijn er geen humanistische geestelijke raadslieden nodig.
 3. Niet-godsdienstige mensen zijn nog geen humanisten! (We gebruiken niet de term „buitenkerkelijken”, anders wordt de discussie weer daarheen afgeleid, want er zijn ook mensen die wel godsdienstig zijn, maar het instituut kerk de rug hebben toegekeerd; en Jehova's getuigen enz.).
 4. Eén g.v.-er, van welke zijde ook (maar dat betekent dan in de praktijk: van godsdienstige zijde), is voldoende.
- En nu dan mijn kommentaar op deze vier bezwaren.
- geen behoefte aan humanistische g.v.**
De tegenwerping komt vooral van

godsdienstige g.v.-ers. Zij weten dat uit hun praktijk. Zij hebben zelf zulke goede kontakten met niet-godsdienstige mensen! Ik ben geneigd een tegenvraag te stellen: hebben niet-godsdienstige mensen dan behoefte aan een godsdienstige g.v.-er? Vragen ze naar hem?

Hoe zal men die behoefte bepalen? De dominee of de priester die in een instelling werkt, kan contact leggen met de mensen, en konkludeert dan, als hij dat contact krijgt, dat zij behoefte hebben aan zijn g.v. Ik zie dan nog af van het feit dat dat contact in veel gevallen nog bemoeilijkt wordt, juist doordat de dominee dominee en de priester priester is. En dat is dan van de zijde van de niet-godsdienstigen onterecht. De humanistische raadsman zou, bij dezelfde mogelijkheden tot kontaktlegging, bij godsdienstige mensen tot dezelfde „goede kontakten” komen. Ik zou er niet uit willen konkluderen dat er bij de godsdienstige mensen geen behoefte aan godsdienstige g.v. zou bestaan, ergo dat de humanistische raadsman hen evengoed geestelijk zou kunnen begeleiden. Zoals ik eerder schreef: de mogelijkheid tot persoonlijke kontaktlegging moet er zijn, een simpele aankondiging per circulaire volstaat niet!

Ik kan niet nalaten hier een ervaring uit het verleden te vertellen. Er was in het parlement strijd over de humanistische g.v. in de toenmalige arbeiderskampen. Het kon toch eigenlijk niet worden getolereerd dat de humanistische g.v.-ers net als dominee of pastoor zo maar in de woonbarakken van de arbeiders werden toegelaten, waar ze uiteraard ook met godsdienstige

arbeiders in aanraking kwamen. Nee, de humanisten moesten terug in een apart spreekkamertje en wie dan met hen wilde spreken moest zich maar melden. Wij hebben daarop gereageerd met: goed, maar dan ook dominee en pastoor naar een spreekkamertje! Bij ons komt er dan geen kip... en bij u ook niet! Het voorstel was gauw van de baan!

Om genoemde redenen heeft ook een enquête naar de behoefte geen enkele zin. Men weet niet wat werkelijke g.v. betekenen kan, en men heeft een vals beeld van g.v. Ik pleit daarom voor een *gezamenlijke aanpak van de g.v. van kerken en Humanistisch Verbond*, elk vanuit de eigen geloofs- of levensovertuiging, ten behoeve van de mens, die daar wat aan heeft. Overigens is die behoefte al lang bewezen; op die plaatsen waar de humanistische g.v. al jarenlang werkt: eerst in de arbeiderskampen, later in de gevangenissen en bij de militairen en elders.

dat kunnen wij ook wel!

Dat zeggen godsdienstige g.v.-ers (niet alle maar vele). Niet-godsdienstige mensen kunnen door ons evengoed geestelijk worden begeleid. Wij zijn tegenwoordig goed psychologisch geschoold en hebben een clinical-training ondergaan (zeker als we in ziekenhuizen werken) en dan is humanistische g.v. overbodig. Bij niet-godsdienstige mensen laten we dan ons godsdienstig geloof wel buiten beschouwing.

Dat is een ontkenning van de essentiële functie die nu juist de levensovertuiging bij g.v. heeft (en behoort te hebben). Het „degradeert” g.v. tot gewoon (maar op zichzelf zeer waardevol) goed contact met mensen, hetgeen echter onvoldoende is als het om existentiële levensvragen gaat, waar het in g.v. juist om gaat.

Kan, neen, mag de dominee, de priester, zijn godsdienstig jasje maar even uittrekken als hij met niet-godsdienstige mensen te maken heeft? Ik zeg dat hij het niet kan én niet mag! Om zichzelf niet, want op hetzelfde moment wordt hij onwaarachtig. En om de medemens niet, want hij mag deze niet onthouden wat hij zelf als het meest waardevolle in zijn leven ervaart. Mens en levensovertuiging zijn immers één. Men is zijn levensovertuiging. Dat geldt evengoed voor de humanistische raadsman. En de cliënt moet dat weten; hij heeft er recht op dat te weten. Ernstiger nog: de g.v.-er die zegt bij bepaalde mensen zijn geloofs- of levensovertuiging buiten beschouwing te laten, doet de ander groot onrecht. Hij suggereert de ander dat de levensovertuiging er niet zo veel toe doet. Ja, wel voor hemzelf, want daar is hij dominee, of priester, of humanistisch geestelijk raadsman voor, maar niet voor de cliënt. Hij maakt zich schuldig aan een nieuwe vorm van diskriminatie, want hij zegt er mee: met mijn godsdienstige cliënten praat ik natuurlijk wel over de achtergrondvragen van het leven, maar met u, niet-godsdienstige, is dat niet nodig, want u hebt geen achtergrond.

Ik hoor sommigen al morren: ja, maar het gaat ook niet om mijn geloofsovertuiging. Ik wil de ander alleen maar helpen bij het versterken en

geestelijke verzorging

(deel 3 en slot)

funktioneel maken van zijn eigen overtuiging. Dat lijkt heel mooi, maar het is zichzelf en de ander geweld aandoen. Het kan ook niet, zoals we hierboven bespraken. Ik zie de priester al diep begrip hebben voor de niet-godsdienstige vrouw die worstelt met de abortusvraag en die haar onbevooroordeeld tot haar eigen beslissing laat komen. Ik zie de dominee al praten met de niet-godsdienstige man die op zijn sterfbed ligt te tobben met de schuldvraag en een voor hem zinnig gesprek verlangt, maar waarbij de dominee zichzelf verbiedt om van Gods Vergeving en Genade te spreken. Het wordt onwezenlijk en onecht. En waarom zou de godsdienstige g.v.-er zich in allerlei vreemde bochten wringen als er voor de betrokkenen een betere oplossing gegeven is met de humanistische g.v.? We komen daar nog op terug.

stenen voor brood?

Hier moet ik eerst nog ingaan op de vraag hoe het (op z'n minst mede) komt, dat de godsdienstige g.v.-er de gedachte koestert dat hij niet-godsdienstige mensen evengoed geestelijk kan begeleiden. Dit komt in de eerste plaats door de eerder beschreven verwarring over wat g.v. eigenlijk is en de vervaging van dit begrip tot „gewone menselijkheid”, psychologie, psychotherapie, enz., los van de levensovertuiging. En in de tweede plaats omdat men het humanisme niet kan zien als een volwaardige, allesomvattende en aan het christendom, althans voor niet-godsdienstige mensen, evenwaardige levensovertuiging. En dan kan de humanistische g.v.-er toch geen gelijkwaardige plaats innemen! Er speelt nog altijd voelbaar de gedachte op de achtergrond, dat humanistische g.v. toch eigenlijk maar „stenen voor brood” is, zoals een minister het eens uitdrukte toen het ging om toelating van humanistische g.v. in de gevangenis. Op die gedachte geef ik graag het antwoord dat ik in een spreekbeurt voor christelijke studenten gaf op de vraag: „Vindt u ons christenen, wanneer wij in dit verband van „stenen voor brood” spreken, arrogant?” Mijn antwoord was en is: „Ja en nee. Het hangt er van af wat u er mee bedoelt. Als u er mee bedoelt dat humanisten aan christenen stenen voor brood geven, dan bent u niet arrogant. Maar als u er mee bedoelt dat zij dat aan niet-godsdienstige mensen doen, ja, dan bent u het wel. En, omdat u een pertinent antwoord verlangde, wil ik er nog wel aan toevoegen, dat we de zaak met evenveel – of liever even weinig – recht zouden kunnen omdraaien en zeggen dat christenen aan niet-godsdienstige mensen stenen voor brood bieden. Alleen, wij zijn niet geneigd het in zulke absolute termen uit te drukken. De dingen zijn niet zo absoluut. Houden we het op bruine bonen in plaats van stenen. Maar bedenkt dan wel: Bartje lust geen bruine bonen!” Er is nog een argument dat gehanteerd wordt: als ik mij, als godsdienstige g.v.-er met niet-godsdienstige mensen bezighoudt, dan is het de liefde van Christus die door mij heen werkt, tot heil van de cliënt. Dat is ongetwijfeld goed bedoeld, maar in deze gedachtengang schuilt iets oneerbiedigs tegenover de cliënt. Hij wordt tot object

gemaakt van een heil waarin hij zelf niet gelooft.

Ik ga nu over op het onder 3 genoemde bezwaar tegen humanistische g.v.

niet-godsdienstige mensen zijn nog geen humanisten!

Een veel gebruikt verweer van godsdienstige zijde. Een vreemd verweer als het moet dienen om humanistische g.v. van niet-godsdienstige mensen buiten de deur te houden. Want je kunt dan – en met meer recht – zeggen: *niet-godsdienstige mensen zijn (nog) geen christenen!* En daaruit zou dan volgens het verweer voortvloeien, dat dan ook godsdienstige g.v. voor niet-godsdienstige mensen buiten de deur zou moeten worden gehouden. Dan komen deze mensen helemaal in een niemandsland terecht en worden ze aan hun lot overgelaten. Het hele probleem zou dan bovendien opgelost zijn als de humanisten gingen beweren, dat zij godsdienstige mensen evengoed geestelijk kunnen begeleiden. Waar praten we dan nog over? Of het zou moeten zijn dat de godsdienstige g.v.-er wel kan, wat de humanistische raadsman niet kan. Dan komen we weer terecht bij de arrogantie van onze studenten.

Maar: zijn niet-godsdienstige mensen dan humanisten? Laat ik eerst opnieuw vaststellen dat zij geen christenen zijn. Zij zeggen van zichzelf dat zij niet-godsdienstig zijn. Er is dus geen enkele reden dat zij juist door dominee of priester geestelijk zouden worden begeleid. Het ligt wel en méér voor de hand dat de humanistische raadsman dat doet (als ze dat wensen). Waarom? Omdat voor een goed geestelijk contact (ik bedoel niet een goed menselijk contact alleen, maar een contact over de achtergrondvragen van het leven) een zo groot mogelijke overeenstemming tussen denk- en gevoelswereld van de gesprekspartners voorwaarde is. Zonder die hoge graad van harmonie in denken en voelen (je kunt ook zeggen: van zijn) tussen mensen is aan een wezenlijke voorwaarde tot echte diepgaande communicatie over de levensvragen niet voldaan. Bij „andersdenkenden” breekt men niet open. Eerder voelt men zich onveilig en bedreigd. Men vreest op z'n minst niet begrepen te worden en sluit zich af. Op z'n slechtst wordt een gesprek een debat. Allemaal dingen die bij g.v. niet thuishoren.

Nu weet ik uit jarenlange ervaring in omgang als geestelijk raadsman met niet-godsdienstige mensen, ook als deze van het woord humanisme nauwelijks hebben gehoord, dat hun denken en voelen in het algemeen nauw overeenstemt met dat van de bewuste en duidelijker positie gekozen hebbende humanist. Humanistisch denken en voelen is geen privilege van leden van het Humanistisch Verbond. Het is wijd verbreid in de wereld. En dáárin, in deze voor g.v. noodzakelijke harmonie in levensvisie, ligt de duidelijke aanwijzing dat humanistische g.v. op z'n minst méér geëigend is voor niet-godsdienstige mensen dan godsdienstige g.v. Er zijn geen negatieve, bedreigende factoren aanwezig, maar positieve, openbrekende. Er is daarnaast nog een goede reden

waarom humanistische g.v. niet achtergesteld behoort te zijn bij godsdienstige g.v. Ons volk leeft in geestelijk opzicht – je kunt dat tot in staatsstukken toe terugvinden – uit drie grote geestelijke stromingen: protestantisme, rooms-katholicisme en humanisme. Volgens allerlei onderzoeken participeren zij elk voor ongeveer een derde. Waarom zou dan bij de geestelijke hulpverlening niet een dergelijke participatieverhouding bestaan?

Nu lijkt het er misschien op – en het is een telkens weerkerend misverstand – dat de humanistische g.v. de niet-godsdienstige mensen voor zich claimt. Maar dat wil alles wat ik gezegd heb geenszins betekenen. *Niemand heeft wie dan ook te claimen!* Het is en moet zijn zoals bijvoorbeeld het rapport van de Nationale Ziekenhuis Raad zegt: „De vrijheid van de patiënt om zelf te bepalen of en van welke zijde hij geestelijke verzorging wenst te ontvangen moet volledig worden geëerbiedigd”. Maar dan sluit die vrijheid wel in dat de patiënt, resp. de cliënt, moet kunnen kiezen. En dan moet de humanistische g.v. dezelfde en gelijkwaardige mogelijkheden hebben om zijn diensten aan te bieden! G.v. en „zieltjeswinnerij” dienen mijlenver van elkaar afgelegen te zijn.

Ik kom nu tot het vierde en laatste bezwaar.

één geestelijk verzorger voldoende?

In de praktijk betekent dit meestal, dat die ene g.v.-er van christelijke huize zal zijn. In typische r.k. of prot. instellingen, waarin alleen godsdienstige mensen van dezelfde signatuur verblijven, is dit geen bezwaar. Maar in instellingen met een gemengde bevolking, zoals de meeste zieken- en bejaardenhuizen, moge uit al het voorgaande duidelijk zijn dat dit niet voldoende is. Met name is dan het probleem van de g.v. van de niet-godsdienstige mensen niet opgelost. Ieder moet de voor hem of haar geëigende g.v. naar eigen keuze kunnen krijgen. Dat betekent dat er op z'n minst drie verschillende g.v.-ers beschikbaar moeten zijn. Terwijl er zeker ook ruimte moet worden gegeven aan andere geestelijke stromingen (Jodendom, Islam in verband met onze gastarbeiders, enz.). In een Dienst G.V. moeten zeker de drie hoofdstromingen vertegenwoordigd zijn. Dat geeft wel praktische problemen (kombinatie van instellingen, werken met part-timers, wie zal met wie het eerste contact leggen, e.d.), maar die moeten dan maar worden opgelost. Ik heb daar wel ideeën over, maar daarop uitvoerig ingaan zou het kader van dit blad te buiten gaan. Laat mij dan ook besluiten met een pleidooi voor meer samenwerking in volle openheid tussen de verschillende g.v.-ers op de diverse werkteerren. Eerst dan funktioneert de geestelijke verzorging optimaal in het belang van de medemens.

Genoeg gezegd. Ik kan alleen maar hopen dat er meer klaarheid komt over de eigenständigkeit, de identiteit, van de g.v. en van de noodzaak ervan. Geen instelling is gediend met oneigenlijke g.v. En de cliënt is er onvoldoende mee gediend.

Veranderen of verdwijnen (deel 2)

politiek van de regeringsleiders begunstigen of mogelijk maken of zelfs hier toe dwingen. De geschiedenis van het nationaal-socialisme in Duitsland is in dat opzicht een leerzaam voorbeeld. Verder is het bekend dat internationale spanningen soms meer het gevolg zijn van bepaalde menselijke communicatiestoornissen (wanbegrip, wantrouwen enz.) dan van feitelijke belangenconflicten. In dit verband moet de negatieve invloed die er soms van de publieke opinie uitgaat niet onderschat worden. Dit geldt in het bijzonder voor onze tijd, omdat de gemiddelde burger – of hij dit wil of niet – steeds meer bij het internationale politieke gebeuren wordt betrokken.

democratisering van de oorlog

In dit opzicht spreekt met wel van de democratisering van de oorlog, en dat wel in dubbele zin.

In de eerste plaats bedoelt men er mee, dat de moderne oorlog verhoudingsgewijs een veel groter aantal burgerslachtoffers maakt.

structuren én mensen

In het vorige artikel (in het januari-nummer) stelden we, dat de mensheid voor de keuze staat te veranderen of te verdwijnen. Deze veranderingen zullen zowel de politieke als maatschappelijke structuren als de mens (zijn denk- en gedragswijzen) moeten betreffen.

Al eens eerder (in Ego van december 1975, red.) wezen we er op, dat het niet alleen de structurele factoren zijn die een oorlog kunnen verklaren, maar dat ook de menselijke factor een rol van betekenis speelt.

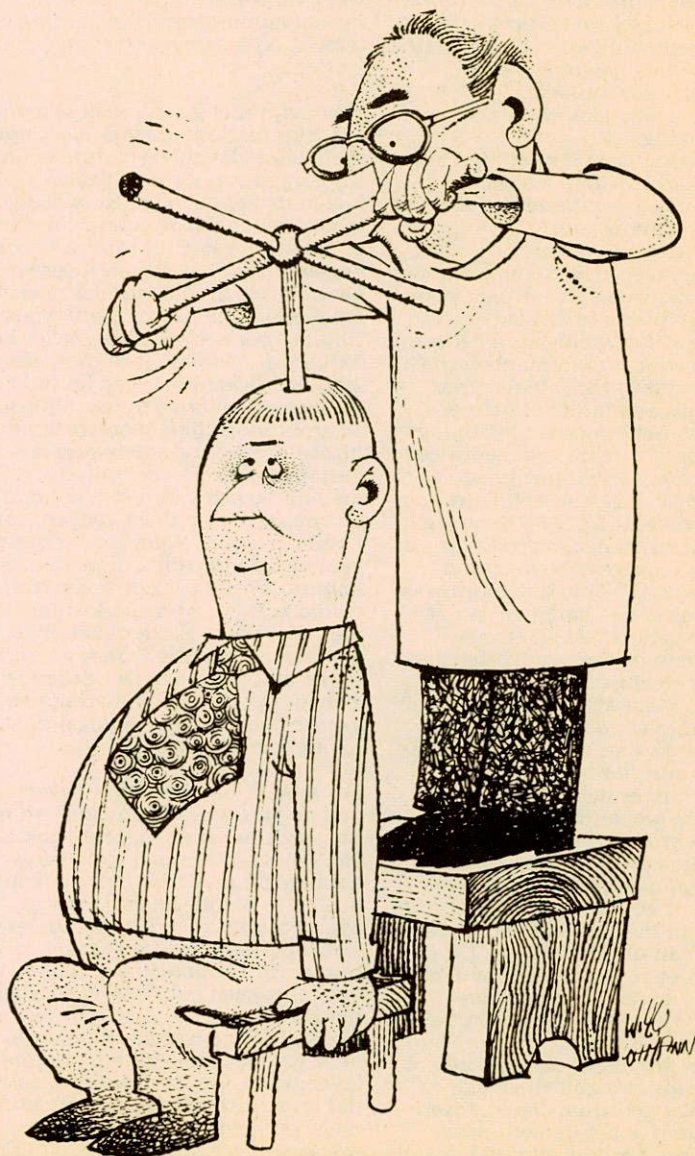
„Werken voor vrede”, zo zetten we toen als kop boven ons artikel, „is werken aan mensen én aan structuren.”

Wel is het zo, dat met een betere verdeling van de aardse goederen zowel in nationale als in internationale zin al heel wat gewonnen zou zijn. Ook een versterking van de positie van de Verenigde Naties en een betere organisatie van het internationale politieke systeem in het algemeen zou een positieve invloed op de vrede kunnen hebben. Om van een vermindering van de bewapening (swedloop), die voor een belangrijk deel door het wederzijdse wantrouwen van de politieke besluitvoerders (met steun van de publieke opinie) in stand wordt gehouden, nog niet eens te spreken. Maar dit alles neemt toch niet weg dat ook aan een verandering van de mens moet worden gewerkt. Verandering van de structuren zonder een verandering in de menselijke denk- en gedragswijzen haalt weinig uit, aangenomen dat een dergelijke verandering mogelijk zou zijn.

psychologische factor

Naast de structurele en technologische factoren spelen ook de psychologische (en culturele) een rol. Zo kan men, om een voorbeeld te noemen, bij een beoordeling van het vraagstuk van oorlog en vrede niet om het verschijnsel van de agressie heen. Aangenomen mag worden dat deze agressie, hoewel geen dwingende oorzaak, wel een belangrijke voorwaarde voor de oorlog vormt.

In bepaalde omstandigheden kan deze agressie gemakkelijk een bepaalde

... AAN EEN VERANDERING VAN DE MENS
GEWERKT MOET WORDEN.

Het volgende staatje laat dit nog eens duidelijk zien:

slachtoffers	soldaten	burger-bevolking
1e w.o.	90%	10%
2e w.o.	84%	16%
Korea	48%	52%
Event. 3e w.o. (raming)	5%	95%

In de tweede plaats, dat door de ontwikkeling van kiesrecht, communicatiemedia enz. de invloed van de publieke opinie op het regeringsbeleid – ten goede of ten kwade – groter is geworden, c.q. de mogelijkheid om invloed uit te oefenen, is toegenomen. Hierbij komt dan ook nog, dat de kans op een *ongewilde* oorlog, een oorlog die per ongeluk of door escalatie uit een lokaal conflict ontstaat, groter wordt. Terecht constateerde daarom de Amerikaanse polemoloog Quincy Wright, dat de tijd waarin de oorlog uitsluitend een zaak van koningen, militaire leiders of ministers was, definitief voorbij is. De oorlog is meer en meer ook een zaak van de volken geworden. Daarbij moet men bedenken dat de opvattingen en attitudes van de volken in het algemeen niet minder nationalistisch en militaristisch zijn dan die van hun leiders. In de kwestie Korea bleek juist het grote publiek het meest voorstander van een harde politiek, waarbij eventueel gebruik van atoomwapens zou worden gemaakt. De door president Truman ontslagen Amerikaanse opperbevelhebber MacArthur, die China met een atoomaanval had bedreigd, werd dan ook een meer dan grootse thuiskomst bereid. (De New Yorkse havenarbeiders staakten bij deze gelegenheid zelfs om aan het protest wat meer kracht bij te zetten!)

nieuwe opvoeding nodig

Prof. Niezing, een bekend Nederlands polemoloog, heeft er op gewezen, dat het huidige veiligheidssysteem gebaseerd is op verouderde veronderstellingen, maar dat de hardnekkigheid van bepaalde opvattingen die ons vroeger zijn bijgebracht ons verhindert deze tegenstelling te doorzien en op te heffen. Dit geldt niet alleen voor degenen die de politiek „maken” (ministers en andere politieke leiders) maar ook voor de „men in the street”, die steeds weer de regeringen op dit punt cart blanche geven. Hieruit volgt dat de vraag oorlog of vrede in belangrijke mate afhangt van de vraag of de mens er via een nieuwe opvoeding in zal slagen zijn denken op dit punt aan de nieuwe situatie (atoombom, verre afstandraketten enz.) aan te passen. Op deze kwestie hopen we in een volgen artikel wat nader in te gaan. (Wie uitvoeriger informatie over het voorgaande wenst, verwijs ik naar mijn boek „Hoe leren we de vrede”, dat in de boekhandel verkrijgbaar is).

S. C. Derksen

Onder-handelen of bewapenen

De politiek die een land voert is in hoge mate afhankelijk van de gebeurtenissen in de buitenwereld. Denk aan de beïnvloeding van elk land – ook de grote landen – door de economie en de produktie elders in de wereld, aan wetenschappelijke en technische ontwikkelingen, aan culturele stromingen, enz. Deze afhankelijkheid geldt natuurlijk het sterkst voor kleinere staten als Nederland, dat immers – zoals eens een minister zei – zoveel buitenland heeft. Deze afhankelijkheid is uiteraard in het bijzonder van toepassing op het defensiebeleid. De samenhang van de Nederlandse defensie met de oost-west verhoudingen zal duidelijk zijn. Ons land wordt sterk beïnvloed door hetgeen zich op wapengebied afspeelt in de supermogendheden, de Verenigde Staten en de Sovjet Unie.

Grijze zone

De bewapeningssituatie in deze grote landen is bepaald niet opwekkend. Hoewel nu al jaren lang wordt gesproken over ontspanning (*détente*), neemt het wapenarsenaal nog steeds toe. Niet alleen op het gebied van de conventionele wapens (de Russen hebben de laatste jaren hun strijdkrachten aanzienlijk versterkt), maar ook op het gebied van de strategische wapens, met name de raketten. Weliswaar hebben er al lange tijd onderhandelingen plaats gevonden over de beperking van de strategische kernwapens tussen Amerikanen en Russen, SALT genoemd (Strategic Arms Limitation Talks), en gaan deze besprekingen nog steeds door, maar intussen hebben er zich technologische ontwikkelingen voorgedaan die de resultaten van de reeds bereikte overeenkomsten wel eens minder effectief kunnen maken. Hier wordt gedoeld op de Amerikaanse cruise missiles of kruisraketten en op de Russische SS-20 raketten. De cruise missiles zijn kleinere, zeer nauwkeurige raketten met een groot bereik en – wat belangrijker is – relatief lage produktiekosten. Deze raketten kunnen worden voorzien van atoomladingen, maar vallen tot nu toe buiten het begrip strategische wapens. Hierbuiten vallen

eveneens de SS-20 raketten met een driefoedige atoomkop en een grote nauwkeurigheid. Deze nieuwe raketten vallen in wat wordt genoemd de grijze zone (*grey area*), die ligt buiten de onderwerpen waarover wordt onderhandeld tussen oost en west. Het is erg moeilijk om ze in te brengen bij de besprekingen over strategische wapens, alsook bij die over conventionele wapens (de MBFR-onderhandelingen in Wenen), want ze vormen een aparte, nieuwe categorie wapens. Inbreng in de onderhandelingen zou beide soorten besprekingen (SALT en MBFR) met elkaar verstrengelen in een onontwarbare knoop, en men kan op dit moment bij de lopende onderhandelingen, al niet eens tot werkelijk effectieve resultaten komen. Het is bovendien zo buitengewoon moeilijk, omdat het hier ook de machtspositie van de supermogendheden betreft. En de ene partij wil hierbij niet onderdoen voor de andere.

Gevaar voor nieuwe wapenwedloop

Het grote gevaar dat thans dreigt is, dat de supermogendheden voor een uiterst belangrijke keuze komen te staan: ófwel tot effectieve overeenkomsten te komen ten aanzien van het beherrszen van de wapenwedloop (hetgeen tot nu toe nog maar matig is gelukt), ófwel vóórtgaan met een dure, verkwistende en gevaarlijke wapenwedloop. Het zal duidelijk zijn dat onze voorkeur sterk uitgaat naar de eerste mogelijkheid: wapenbeheersing door succesvolle onderhandelingen. Aan de andere kant zegt ons realiteitsgevoel dat geen der supermogendheden hun eigen positie zullen willen verzwakken door teveel (in hun eigen ogen) toe te geven aan de ander. In onze onmacht mogen we dan misschien hopen, dat er tenminste *zoveel mogelijk* zal worden bereikt in onderhandelingen, en dat in elk geval het westen open zal staan voor besprekingen met de ernstige wil om iets te bereiken. Laten we daar, ook als humanisten, op blijven aandringen en laat de Nederlandse regering alles doen wat binnen haar mogelijkheden ligt om in deze richting te stuwten. Dat lijkt althans het beste wat we in deze situatie kunnen doen. Een stap zoals bijvoorbeeld het eenzijdig door Nederland verminderen of afschaffen van de bewapening zal naar onze mening de supermogendheden eerder prikkelen tot grotere machtsuitoefening, dan dat dit kan bijdragen tot evenwicht in de internationale verhoudingen. Daarom moet ook een klein land als het onze een voorzichtig defensiebeleid voeren, dat rekening houdt met de internationale omstandigheden.

K. P. Bloema

Marathon man: spanning op

„Marathon man“ is één van de grote films van dit jaar. William Goldman, die het boek schreef en ook het scenario, incasseert voor dit soort werkzaamheden honoraria die die van de duurste sterren evenaren. Regisseur John Schlesinger heeft al successen als „Midnight cowboy“, „Sunday, bloody Sunday“ (met de onlangs overleden Peter Finch in een van de hoofdrollen) en „The day of the locust“ op zijn naam staan, terwijl uit zijn engelse tijd „Billy Liar“ (eerste grote rol van Julie Christie naast Tom Courtnay), „Darling“ (Christie naast Dirk Bogarde, onvergetelijke film) en „Far from the madding crowd“ stammen.

Producent Robert Evans zorgde voor trekkers als „Rosemary's baby“, „Love story“ (waarin zijn toenmalige vrouw Ali McGraw debuteerde), „The conversation“, „The great Gatsby“, „Paper moon“, „True Grit“ en de beide „Godfathers“. En dat zijn dan alleen de films die in ons land bekend geworden zijn. Zoals u weet haalt maar een klein gedeelte van de belangrijke films ons land, een feit waarover al meer dan eens is geklaagd in de diverse columns.

6 Hoofdtrollspelers Dustin Hoffman en Sir

Laurence Olivier krijgen hierna een nadere toelichting.

Thriller

Het verhaal van „Marathon man“ is een politieke thriller. Kort samengevat, voorzover je zo'n ingewikkeld verhaal kort kunt samenvatten, komt het hierop neer: in Zuid-Amerika zit een van de laatste kampbeulen uit de tweede wereldoorlog, tandarts Christian Szell, ondergedoken. Doordat hij indertijd joden tegen betaling in goud en later in diamanten vrijliet, heeft hij een fortuin vergaard dat is opgeborgen in een kluis in New York. Nog steeds onderhoudt Szell via een louche „Division“, een groepje dubbelspionnen die voor niets terugdeinzen, contacten met de Amerikaanse regering. Meestal verstrekt hij ze informatie over andere ondergedoken ex-nazi's, waarvoor hij ook weer vorstelijk wordt beloond. Zijn broer beheert de buit en zet de diamanten om in bankbiljetten. Maar als die op een dag door een even potsierlijk als tragisch ongeluk om het leven komt, verlaat Szell zijn schuilplaats, om zelf zijn miljoenen uit de kluis te halen. In New York ontmoet hij eerst een van zijn agenten, Scylla, die hij niet meer

betrouwbaar acht en uit de weg ruimt. Omdat deze Scylla zich stervend naar de flat van zijn broer Babe heeft gesleept, vermoedt Szell dat Babe informatie van Scylla heeft ontvangen (Scylla is de oudere broer van Babe Doc), vlak voor die stierf. Hij past dan ook zijn beproefde methodes toe op de student om die eventuele informatie los te krijgen: tandartsbehandelingen zonder verdoving. Uiteindelijk komt het tot een confrontatie tussen de uitsluitend op materieel bezit beluste Szell en de van wraakzucht doortrokken Babe. Janeway, handlanger en vriend van Scylla, maar ook in nauwe relatie met Szell, speelt een bijzonder sinistere rol in het geheel.

Tal van details blijven hier noodgedwongen onvermeld. Feit is, dat de hele geschiedenis razend knap in elkaar zit en dat de spanning op een constant hoog peil blijft.

Veteraan

Sir Laurence Olivier, een van de veteranen op toneel en filmgebied (hij is nu zeventig jaar) bewoog hemel en aarde om de rol van Christian Szell te kunnen spelen. Zijn gezondheid laat veel te wensen over. Olivier speelt een van de meest afgrijselijke rollen die

Laurence Olivier als Christian Szell, Dustin Hoffman als Babe Levy en Richard Bright als louche handlanger Karl. Szell past zijn beruchte praktijken nog éénmaal toe. . .

Broer Doc (Roy Scheider) moet het feit dat hij Szell aanvalt over diens betrekkingen tot Babe bekopen met een afgrijselijke dood door middel van het polsjes van Szell.

een mens maar spelen kan, namelijk die van een onmens, een wangedrocht, waarvan er nog maar een paar in leven zijn, althans uit de tweede wereldoorlog. (In de rest van de wereld oefenen duizenden Mengele's en Szells - de figuur van Szell is geïnspireerd op de beruchte kamparts Mengele - natuurlijk ook nu nog dagelijks de meest afschuwelijke praktijken jegens hun medemensen uit.) Wat Laurence Olivier laat zien in deze marathonfilm ('t is, zoals langzamerhand gebruikelijk in deze opleving van de filmindustrie, weer een lange zit) is acteren van de hoogste orde, zó, dat het eigenlijk geen acteren meer is. Olivier, in het dagelijks leven een zeer aimabel man, wordt in deze film een huiveringswekkende figuur, ondanks zijn misleidend wit grootvaderhaar. In zijn kamptijd werd hij „Der weisse Engel" genoemd en als zodanig wordt hij ook herkend op straat in New York, een adembenemende scène. Hij beweegt zich schuchter tussen de mensen, tenzij men hem te na komt. Dan flitst zijn polsjes uit zijn mouw en blijkt hij nog precies dezelfde duivel die hij altijd was, en slacht hij de mensen letterlijk af met een koelbloedigheid waar je als kijker koud van wordt.

Contrast

Dustin Hoffman is in zijn rol van Babe Levy in prachtig contrast met Laurence Olivier: jong, onschuldig, emotioneel, idealistisch, naïef, goedhartig. Voor mij is het centrale thema van deze film de grote ommekeer die zich in deze Babe voltrekt in een paar etmalen tijds.

Aanvankelijk houdt hij zich slechts bezig met zijn grote hobby: het marathonlopen, en met zijn studie. Hij denkt voortdurend aan zijn vader, een beroemd historicus die tijdens de heksenjacht onder McCarthy zelfmoord heeft gepleegd. Het pistool van zijn vader heeft hij altijd bewaard. Hoffman speelt geen marathonloper, hij is een marathonloper. Zijn zweetdruppels zijn echt, zijn uitputting is echt. Dat is zijn stijl. Voor zijn rol van Carl Bernstein in „All the presidents men" leefde hij zich zó in, dat hij bij de Bernsteins op bezoek ging, er bleef eten en zo het gedrag van Carl zo ging overnemen, dat diens moeder en zusters op het laatst zeiden: „Dusty is Carl gewoon."

Een derde prachtige rol in de film wordt gespeeld door Roy Scheider als de broer/geheim agent. Hij is een onbetrouwbare man, maar zijn diepe genegenheid voor zijn „kidbrother" is echt en puur, daar twijfel je geen moment aan. In Babe's belang onmaskert hij tijdens een diner in een paar tellen Babe's vriendin Elsa. Maar Babe is alleen maar verontwaardigd, en loopt weg. Hij komt er pas veel later achter. Omdat Szell via een paar ongure handlangers zijn handen naar Babe uitsteekt, verliest Doc alle voorzichtigheid uit het oog en slaat de beul in het gezicht, een spontaan gebaar dat hij met een afschuwelijke dood moet bekopen.

Janeway

De figuur van Janeway (is voor deze rol met opzet William Devane gekozen, die een opvallende gelijkenis met de Kennedy's vertoont?) is de verpersoonlijking van alle kwaad, waar de weltevreden Babe Levy in zo korte tijd mee wordt geconfronteerd. Hij is de vriend van Doc, dus aanvankelijk vertrouwt Babe hem. Deze Janeway maakt de rol van Doc duidelijk aan Babe; later bevrijdt hij hem uit handen van Szells belagers door ze zogenaamd dood te schieten. Maar als hij ook niet de informatie krijgt die hij van Babe verwacht, brengt hij hem gewoon terug waar hij hem heeft weggehaald, waarna Babe zijn tweede tandartsbehandeling ondergaat. Bij al zijn angst is Babe verbijsterd door zoveel dubbelhartigheid. Janeway is dan ook de

enige in de film die door de hand van Babe sterft.

Over de slotscène van de film is nogal meesmuilend geschreven.

Onwaarschijnlijk slot

Hij doet ook wel wat onwaarschijnlijk aan. Op een platform boven een diep water, waarschijnlijk het hart van de gemeentelijke watervoorziening of riolering, komt het tot een treffen tussen Szell en Babe. Dan blijkt hoe ver hun werelden uit elkaar liggen: Babe heeft alles wat waarde voor hem had in het leven: zijn vader, zijn broer, zijn vriendin, zijn vertrouwen in de mensen, verloren. Voor Szell is er alleen die koffer met diamanten die telt: mensenlevens en emoties zeggen hem niets. Hij wordt dan ook bijna waanzinnig als Babe hem de stenen bij handenvol in het gezicht smijt, waarbij er tientallen tussen de mazen van het rooster waarop beide mannen staan, in het water verdwijnen. Nadat Babe Szell heeft gedwongen, onder bedreiging met de revolver van zijn vader, een diamant op te eten, komt het tot een kort slotgevecht. Szell, die de koffer met diamanten probeert te grijpen, valt van een stalen wenteltrap en pleegt ongewild harakiri, doordat hij in zijn eigen polsjes valt, dat hij voor Babe had willen gebruiken.

Babe verlaat de macabare ruimte, en stapt de zon weer in. Hij komt een paar collega-marathonlopers tegen en holt ook een paar pasjes. Maar dan geeft hij het op: zelfs zijn grote passie, het marathonlopen heeft, althans voor dat moment, zijn waarde voor hem verloren. Hij is het voorbeeld van een „sadder and wiser man", waarschijnlijk beter opgewassen tegen het leven, maar in veel opzichten beroofd van waarden die nooit terugkeren als men ze eenmaal verloren heeft: idealisme, vertrouwen, onschuld.

„Marathon man" is al een handige film genoemd, en commercieel, en slim getimed. Dat kan allemaal zo zijn, maar hij bewijst dat dat soort films evengoed geweldig indrukwekkend kan zijn!

Leo van Opzeeland

FILMNIEUWS

Lange tijd heeft de film 'Gone with the wind' de lijst van films aangevoerd die door de jaren heen het meeste geld opbrachten. Sinds een paar jaar was die film van zijn eerste plaats verdronken door 'The sound of music' (er zijn mensen die deze film vijf en zeventig keer gezien hebben!). Maar de laatste tijd is er in dat lijstje topfilms een opmerkelijke verschuiving opgetreden. Volgens het Amerikaanse blad Variety staat sinds begin 1977 de film 'Jaws' aan de top. Deze rolprent bracht tot nu toe \$ 118.727.000 op. De beide 'Godfathers' staan op de tweede plaats, 'The exorcist' op de derde, en dan pas volgen 'The sound of music' en 'Gone with the wind'. Andere kassuccessen die in het rijtje voorkomen zijn: 'The sting', 'One flew over the cuckoo's nest', 'Towering inferno', 'Love story', 'The graduate', 'American Graffiti' (die in ons land alleen bij de pure filmfiethebbers opgang maakte) en 'Doctor Zhivago'.

Had Gustave Doré, de grote franse illustrator in de twintigste eeuw geleefd, hij zou zonder twijfel de capaciteiten hebben gehad om een bekwaam filmregisseur van enorme spektakelstukken te worden. Ik denk hierbij wel heel in het bijzonder aan de beroemde Cecil de Mille (1881-1959), die in de loop der jaren vereenzelvigd is met het pompeuze spectaculaire historische filmgenre. Het zou best kunnen dat deze filmregisseur inspiratie voor zijn creaties gevonden heeft in Doré's honderd tekeningen van De kruistochten, een boek dat in 1925 opnieuw verscheen bij Josef Müller in München. Doré's afbeeldingen zijn daarin zo met spanning en handeling geladen, dat elk ogenblik verwacht wordt, dat de momentopnamen slechts de fixering zijn van gebeurtenissen die zich onmiddellijk zullen voortzetten. Wie was deze Gustave Doré, die de literatuur revolutioneerde door haar als het ware te verfilmen? Wie was deze man, die zijn vulcanische fantasie de vrije loop liet en de tekst vaak ondergeschikt maakte aan zijn onuitputtelijke verbeeldingskracht? Deze (Louis Auguste) Gustave Doré werd op 6 januari 1832 in Straatsburg geboren als zoon van een ingenieur. Vanuit zijn geboortehuis zag hij de machtige gotische kathedraal. Het uitzicht op een dergelijk imposant bouwwerk moet zeer veel invloed gehad hebben op Gustaves vroegste fantasie. Zijn gevoel voor ruimte, voor schaduw, grilligheid, voor immense hoogten en diepten, die in zijn later werk zo sterk tot uiting komen is daar begonnen. In zijn historische gebouwen en in zijn bosrijke landschappen worden hier en daar motieven herkend die herinneringen zijn aan Straatsburg en aan de Voegen.

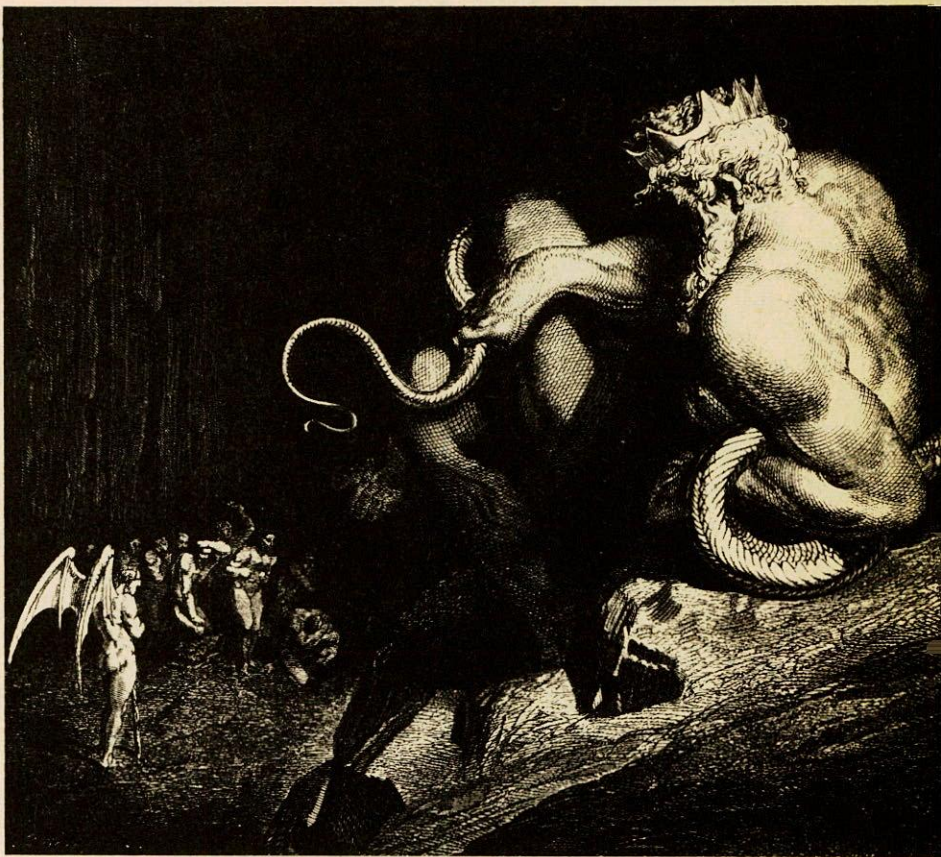
Wonderkind

Gustave bleek een wonderkind, dat op zijn vijfde jaar al heel serieus begon te tekenen. Op zijn dertiende verschenen zijn eerste litho's. Zijn tekeningen waren boordevol fantasie en meermalen van een nauwelijks te begrijpen juistheid. Het waren beelden van aangrijpende massa-scènes, wilde avonturen, in volle actie zijnde dieren, angstaanjagende demonen, mensen en goden in allerlei schakering. Tot in Parijs was in die dagen zijn faam al doorgedrongen. Al in 1847, toen Gustave nog maar 15 jaar oud was en het lyceum bezocht, sloot zijn vader een overeenkomst af met Charles Philipon, de bekende eigenaar van Le Journal pour Rire, voor een wekelijkse komische prent. Later werd hij ook medewerker aan het bekende weekblad L'Illustration.

Naar Parijs

Toen vader kort daarop overleed vestigde Gustave zich met zijn moeder in Parijs. Het gezin was aangewezen op zijn honoraria als tekenaar. Parijs fascineerde hem. Het Louvre met zijn enorme collectie schilderijen boeide hem enorm. Ook opera's en balletten hadden zijn grote voorkeur. Elke dag weer gaf de jonge Doré zijn ogen de kost – en de franse hoofdstad gaf hem daar volop de gelegenheid toe – hij observeerde het doen en laten van de mensen. Het op deze wijze verworven inzicht gaf hem een ongekende kijk in de menselijke psyche. Uiteraard werd hij ook beïnvloed door andere

Gustav Doré: uitbundig illustrator

1

kunstenaars o.a. door Daumier, maar toch zocht Doré het meer in het effectvolle, zijn prenten moesten barsten van actie en contrasten.

Boekillustratie

Naast de journalistiek ging hij zich op de boekillustratie toeleggen. En het is juist die werkzaamheid die hem wereldberoemd maakte. Alles wat de klassieken geschreven hadden wilde Doré zichtbaar maken, in een overvloed van prenten. De in Chinon geboren renaissance figuur François Rabelais liet in 1532-1534 zijn Gargantua en Pantagruel „één grote schaterlach” verschijnen. In 1854 kwam een herdruk

1. Dante, *Inferno*, 1861
2. Cervantes, *Don Quichotte*, 1863
3. Rabelais, *Gargantua en Pantagruel*, 1845

Op voorpagina:
Thomas Hood, *De gelaarsde kat*, 1865

van de pers met 940 van Doré's uitbundige prenten. In 1970 bracht de parijse uitgever Michel de l'Ormeraire een luxe heruitgave. Nog nooit zijn de Gargantua-tekeningen door wie dan ook overtroffen. De belevenissen van de beide reuzen waren Doré op het lijf geschreven. Een jaar later verscheen de Contes drôlatiques van Honoré de Balzac met niet minder dan 425 tekeningen. En zo ging het maar door! Doré illustreerde de Don Quichot van Cervantes (in het Nederlands verschenen bij Querido), De legende van Croquemitaine, de Bijbel, Baron van Münchhausen, De wandelende Jood, de Sprookjes van Moeder de Gans (Perault), Dante en wat al niet meer. Gelijk een modern beeldverhaal vertelde en tekende hij in 500 plaatjes de Historie van het Heilige Rusland. Als in een sterrenregen heeft hij duizenden en duizenden prenten om zich heen gestrooid. Tussen de jaren 1854 en '64 moeten het er wel tienduizenden geweest zijn. Een ooggetuige vertelde eens dat Doré op een ochtend aan twintig tekeningen

tegelijk bezig was. Toch komen ze bijna nooit op veilingen of in de kunsthandel voor. In Amsterdam werd in 1973 een tekening met een afbeelding van Bismarck, de IJzeren Kanselier, geveild voor f 2800,—.

Met behulp van een uitstekende staf medewerkers kon in een snel tempo gewerkt worden. Doré zelf maakte de ontwerpen, die in zijn ateliers werden uitgewerkt.

Uitbundig leven

Gelijk zijn tekeningen was ook zijn leven uitbundig, prachtlievend en fantastisch. Als een komeet was Doré aan de parijse artistieke hemel verschenen en gedurende zijn korte leven (hij werd slechts 51 jaar) werkte hij als een bezetene. Geld verdiende Doré als water. Het stroomde aan de ene kant zijn huis binnen, aan de andere kant werd het met handen vol eruit gesmeten. Dat was in dezelfde tijd dat Honoré Daumier, die andere grote franse tekenaar, een uiterst moeilijk bestaan leidde. Maar Daumier stond aan de zijde van het volk en had uiteraard

geen toegang tot de salons van de „beau monde", de gegoede klasse van het Tweede Keizerrijk.

Gustave Doré echter was een graag geziene gast in die salons en thuis ontving hij de groten van zijn tijd. Zijn politieke overtuiging was, voor zover hij die had, behoudend.

Versailles

In 1871, tijdens de Parijse Commune vluchtte Doré naar Versailles. Hier tekende hij het album „Versailles et Paris en 1871", dat eerst 24 jaar na zijn dood in 1907 werd gepubliceerd. Van de Communards moest hij uiteraard niets hebben. Hij zag ze als een troep haveloze oproerkraaiers. Doré onttrok zich niet aan liefdadigheid, integendeel, voor de armen had hij wel wat over. Maar van minderbedeelden die eisten en een vuist maakten moest hij niets hebben. Maar de afgevaardigden in Versailles konden hem ook niet bekoren. Doré tekende er zestig karikaturen en gaf een beeld van een parlement van droevige zich niet waar makende en zo nu en dan onwaarheden

3

debiterende parlamentsleden. Een weergave alleen van toen?

Eind 1871 is Doré enige tijd in Londen. Voor „London A Pilgrimage" worden tekeningen gemaakt van een verblijf in de door tegenstellingen verscheurde wereldstad. Het is de werkelijkheid die de fantasie verdrijft.

Gustave Doré werd snel vergeten. Zijn vele dikke boeken in kostbare banden waar de prenten uitpilden en die vaak niet werden ingekeken stonden in de boekenkasten van de bourgeoisie van het Tweede Keizerrijk en de Derde Republiek.

De hang om het verleden te doen herleven heeft ook het werk van Doré aangeraakt. Daarom is het voor herdrukte klassieken die eens door hem geïllustreerd werden een aanbeveling als ze met de ongebreidelde fantasieën van Doré worden verlicht. Gustave Doré, de geïndustrialiseerde romanticus was een bijzonder groot kunstenaar en het opnieuw kennis nemen van zijn meesterlijke illustraties is een uiterst plezierige belevenis.

Jan Kooijman 9

Sportbesturen en zakenbelangen

Wat de sport betreft was 1976 het jaar van de bondsperikelen. Bijna geen nationale sportorganisatie bleef een ernstige competentiestrijd bespaard. Daarnaast werd vanuit wetenschappelijk oogpunt een mijlpaal bereikt. Op initiatief van de Nederlandse Sport Federatie (waarbij alle georganiseerde sportbeoefenaren behalve de katholieke (van de NKS), de professionele en de voetballers zijn aangesloten) werd een onderzoek ingesteld naar de onderzoeken, die ingesteld zouden moeten worden. De uitkomst was bedroevend: de nederlandse sport blijkt van zichzelf bijna niets te weten. Je kon het zo gek niet denken, of het onderzoek

concludeerde, dat er een onderzoek naar verricht diende te worden. Slechts een paar vragen werden niet gesteld en die lijken gezien alle trammelant van het afgelopen jaar toch wel degelijk relevant. Een kleine opsomming: wat is het zakelijk belang van sportbestuurders bij het uitoefenen van hun functie?; hoe hoog is het percentage scheidingen in bondsbesturen?; wat is het gemiddelde inkomen van bondsvoorzitters?; uit welke motieven voelt iemand zich geroepen een bestuursfunctie in de sport te bekleden?; op welke partij stemmen sportbestuurders; welk percentage bondsvoorzitters slaat hun

kinderen; wat is hun gemiddelde leeftijd?; hoeveel vrouwen zijn hoog geklommen in de (inter)nationale sportwereld? En zo zijn er nog tientallen te bedenken.

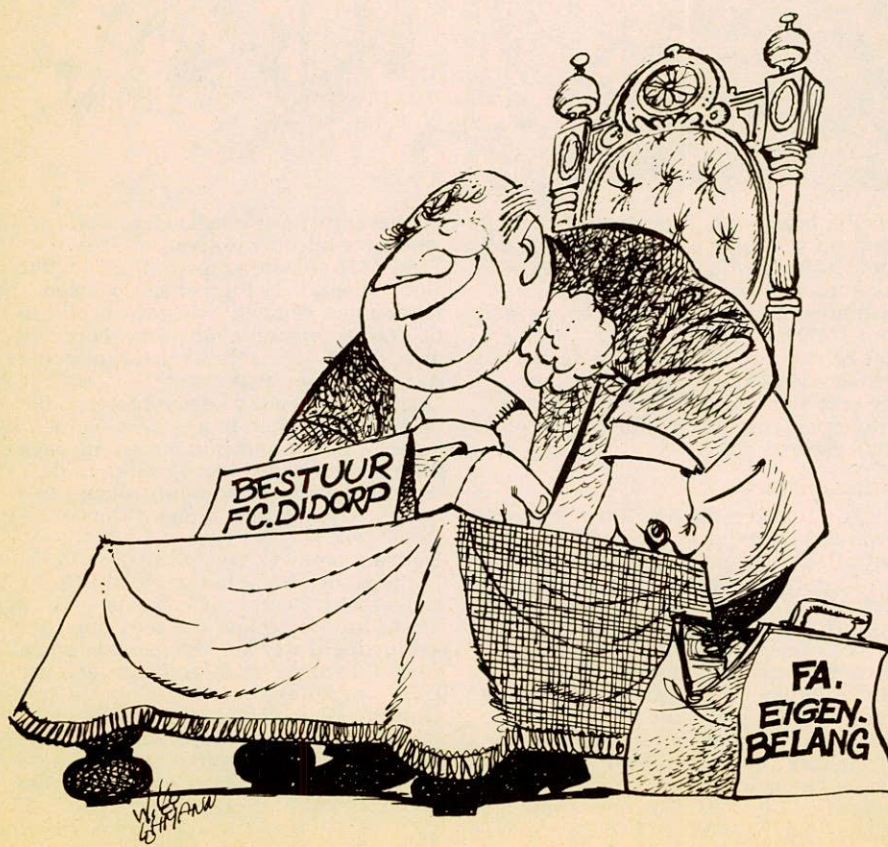
Een van de intrigerendste is de eerste, dus in welke mate sportbestuurders er zakelijk belang bij hebben een hoge functie in de sport te bekleden. Het is tevens waarschijnlijk de moeilijkst te beantwoorden vraag, omdat harde cijfers niet op tafel te brengen zijn. Wat wint Amsterdam-voorzitter Dingeman(Dé) Stoop erbij om een eredivisieclub te runnen, zitting te hebben in het sectiebestuur en ook nog eens de volleybalvereniging Blokkeer(Starlift) te sponsoren? Is dat louter liefde voor de sport? Wat wint Jacques Hogewoning ermee wekelijks door het slijk gehaald te worden (en meestal terecht)? Waarom wil hij zo graag, is de verzekeringsmaatschappij, waarbij hij werkt, er soms mee gebaat? Wat bezielt KNVB-voorzitter Meulman om een algemeen bekritiseerd openbaar figuur te zijn? Zit (ook al weer de verzekeringsmaatschappij) Ennia daarachter?

In het laatste geval ligt die conclusie voor de hand. Hoewel Meulman gepensioneerd directeur van Ennia is, heeft de KNVB in ieder geval vanaf 1963 al een collectieve ongevallenverzekering voor al zijn leden (en dat zijn er bijna een miljoen) afgesloten bij Ennia. Die KNVB-leden betalen inderdaad weinig premie, maar alles bij elkaar levert het Ennia wel één en een kwart miljoen gulden per jaar op.

Deze zaak werd actueel, toen de Amsterdammer Carel Mastenbroek vorig jaar op het voetbalveld overleed, toen hij een harde natte bal uit een vrije schop van de tegenpartij tegen zijn hoofd had gekregen. Het is voetballers bekend, dat een natte bal als een mokerhamer op het hoofd terecht kan komen, maar Ennia weigerde de door Mastenbroek's club en familie opgeëiste uitkering van 10.000 gulden te betalen. Eerst moest sectie verricht worden op het lichaam en daar wilde de weduwe van Mastenbroek niet aan in de dagen, volgend op haar mans dood.

Juridisch kon de verzekeringsmaatschappij dus op haar strepen gaan staan. De ere-voorzitter van de club (DRC) liet het er echter niet bij zitten en wilde de hele verzekeringszaak wel eens aan de orde gesteld zien. Waartoe immers dient een verzekering, als zelfs in duidelijke gevallen niet tot uitkering wordt overgegaan? Bovendien was gebleken, dat eigenlijk geen enkele voetballer over de polis beschikt en ook dat is ongebruikelijk, al was hier de KNVB verzekeringnemer en had de KNVB haar leden kunnen wijzen op hun rechten en plichten.

Hoe het ook zij: Ennia moest wel flink verdienen aan de verplichte collectieve verzekering, want de maatschappij keert pas uit, nadat alle andere verzekeringen, die iemand heeft afgesloten, in werking zijn getreden. De KNVB had met andere woorden veel beter in eigen beheer een non-profit-verzekering kunnen afsluiten in plaats van naar Ennia te stappen. Zou Meulman dat destijds allemaal beseft hebben? Er zijn trouwens nogal wat sportbonden, waarvan de bestuurders goed in de verzekeringen zitten.

Maar inderdaad, Stoop is een ander geval, en er zijn meer andere gevallen, zoals het Koninklijk Nederlands Gymnastiek Verbond, dat volgens trainer Sol geleid wordt door trambestuurders (waarmee hij overigens maar juist bezijden de waarheid zit). Die andere gevallen zijn echter minstens even interessant, omdat ze zich vaak zo onschuldig weten voor te doen. Zo klaagt Stoop al jaren steen en been, dat de gemeente Amsterdam, en met name wethouder Verhey, hem geen subsidie wil geven, terwijl de eerste de beste provincieclub tonnen ontvangt. Het klinkt allemaal zo logisch. Verhey, communist nota bene, is een wrede heerser. Alleen: Stoop vertelt er niet bij, dat hij zijn boeken niet wenst te openen. De financiële huishouding van FC Amsterdam is geheim en de mededeling van het Zaandamse ZFC, dat er geronseld zou worden door FC Amsterdam kwam dan ook niet onverwacht.

Een paar weken later stelde een andere Amsterdamse vereniging (DWV) een aantal vragen. „FC Amsterdam (een stichting, geen vereniging) speelt regelmatig met een non-competitie-elftal tegen gerenommeerde amateurclubs. Wie de grootste nederlaag toebrengt krijgt 1000 gulden. Welke 'eer' dat is snappen wij niet; het zijn allemaal geronselde spelertjes uit de amateursector. Met het reglement in de hand moet de KNVB dat toestaan. Maar wij dachten, dat je van een stichting geen lid kon zijn, wel begunstiger of contribuant. Hoe kan FC Amsterdam jongens oproepen om lid te worden? Hoe staan deze jongens bij de KNVB ingeschreven? Is FC Amsterdam stichting en vereniging tegelijk? Is het wild voetbal? Maakt het voor de KNVB geen verschil of zij leden dan wel contribuanten achter zich heeft? Is er geen ministerie, dat daar op let?“. Wel, alleen de laatste vraag kan voorlopig bevestigend beantwoord worden. Voor het overige heeft Stoop de vrije hand en zal nooit iemand durven beweren, dat hij heel wat van zijn sportieve activiteiten ook fiscaal kan uitbuiten. Wat dat betreft heeft het tweetal, dat „Voetballen als beroep“ schreef (Sprenger en Vreeman) vermoedelijk geen ongelijk, als het de stelling bestrijdt, dat sportbestuurders geëxcuseerd moeten worden, omdat ze hun liefhebberij in de vrije tijd en dus amateuristisch beoefenen. Sprenger en Vreeman zeiden: „Integendeel, de sport wordt geleid door mensen, die in hun bedrijf uiterst professioneel bezig zijn, mensen die weten, waarmee ze bezig zijn en die dezelfde capaciteiten aanwenden in de sport“.

Hans van Wissen

Pink Floyd

De nieuwe Pink Floyd-elpee 'Animals' heeft allerwegen de discussies weer doen oplaaien over de huidige relevantie van de muziek van deze eens zo baanbrekende engelse popgroep.

Toen in 1967 hun eerste elpee: 'The Piper At The Gates Of Dawn' verscheen, betekende dat zo ongeveer een revolutie in de engelse popmuziek van die dagen. Buitenissigheid troef: de kleren, die de vier muzikanten droegen, de elpee-hoes, de bizarre en vervreemdende teksten van de 'songs', maar vooral de muziek. Mechanische effecten bewerkten een 'kosmisch' geluid in nummers als 'Astronomy Domine' en 'Interstellar Overdrive'. 'Psychedelisch' heette dit soort muziek in die dagen, anderen spraken van 'spacerock', of 'underground'. Feit was dat het voor die tijd vrij ongehoorde composities waren, die dan ook niet nalieten grote indruk te maken. Vooral ook op kollegamuzikanten en toekomstige kollega-muzikanten: de Floyd werd een van de meest geïmiteerde groepen uit de hele pophistorie.

Het was echter een harde klap voor de groep dat de meest talentvolle van de vier niet lang als lid van de groep te handhaven viel. Syd Barrett, schrijver van het merendeel van de Floydnummers en een van de meest oorspronkelijke muzikanten die de 'scene' ooit heeft gekend, kon de eigen buitenissigheid geen halt meer roepen en raakte zo zeer verstrikt in eigen fantasiebeelden, dat hij als lid van een goed draaiende popgroep niet langer bruikbaar was: hij verscheen vaak niet op tijd wanneer er opgetreden moest worden (als hij überhaupt kwam opdagen), zijn spel werd steeds eksentriker en zijn opstelling in de groep steeds asociaal. Hij moest zich onder psychiatrische behandeling laten stellen, maakte nog twee 'solo-albums', maar verdween daarna voorgoed van de scene. Een van de grootste mysteriosos, die de popwereld kent.

David Gilmour kwam Syd vervangen. Naast hem bestond de Floyd toen uit: Roger Waters (bas), Richard Wright (toetsen) en Nick Mason (drums). Ze maakten een reeks van albums en werden vreselijk populair. Toch was er met het verdwijnen van Barrett iets uit de muziek van de groep verdwenen, dat er nooit meer in terug zou komen.

De tweede Floyd-elpee vertoonde nog evidente overeenkomsten met de eerste en was (mede daardoor) van zeer hoog gehalte:

'A Saucerful Of Secrets', maar daarna werd de ontwikkeling van de groep met iedere plaat voorspelbaarder, tot in 1972 een hoogtepunt wordt bereikt met 'Dark Side Of The Moon', een plaat waar ze lang aan gewerkt hadden, maar die in verkoopcijfers zelfs hun stoutste verwachtingen zou overtreffen. De plaat vertoefde meer dan twee jaar in de elpeelijsten van vele landen en behoorde weldra tot de bestverkopende elpees aller tijden. Het kostje was definitief gekocht, de Floyd een instituut geworden.

'Dark Side' was als artistieke creatie zeker niet zonder waarde, evenals eraan voorafgaande albums als 'Ummagumma', 'Atom Heart Mother' en 'Meddle' was er voldoende muzikale progressie en ideeënrijkdom om de reputatie van de groep ook op artistiek gebied waar te maken. Het gigantische sukses werkte echter ook nadelig op de vier muzikanten uit: doordat de plaat zolang zo hoog genoteerd stond, had het weinig zin een nieuw produkt te maken en de vier trokken zich met vrouwen, kinderen en huisdieren terug op hun welverdiende riante buitenhuizen in de engelse countryside om pas twee-en-een-half jaar later met een nieuw album op de markt te verschijnen: 'Wish You Were Here': een welluidend, goed geproduceerd album vol typische Floyd-muziek. De formule bleek succesvol en zou voortaan steeds meer uitgemolken worden.

'Animals' bevat nog meer voorspelbare Floyd-muziek; idee, thema en achtergrond waren in principe al op 'Ummagumma' aanwezig (misschien zelfs wel vroeger), de uitwerking is nog altijd respectabel, maar je valt er niet meer door van je stoel, zoals in '67.

Bij tijd en wijle treedt de Floyd weer eens 'live' voor hun talrijke publiek op. Dat is altijd een spektakel van de eerste orde, waarbij kosten noch moeite gespaard worden om het publiek een onvergetelijke avond te bezorgen. Rock als totaalgebeuren, de entertainment-functie optimaal verwezenlijkt. Een goede zaak, natuurlijk, alleen: als stijlvernieuwers, avantgardisten, voorlopers hebben de vier muzikanten voortaan afgedaan. De 'underground' is naar boven gekomen, de nieuwe Floyd-elpee is weer verkrijgbaar bij iedere goede supermarkt!

Bert van de Kamp

De komende en gaande man

De meeste mensen, zowel vrouwen als mannen, is het nu wel duidelijk dat emancipatie meer betekent dan „dat vrouwen een baan hebben en mannen mogen huilen”. Of niet soms? Geen nood want er verschijnen steeds meer boeken over dit onderwerp op de markt. Bijna allemaal gaan ze over vrouwenemancipatie en daarvan zijn er nu zoveel, dat er al twee speciale vrouwenboekwinkels mee zijn gevuld, in Utrecht en Amsterdam. Maar heel aarzelend komen toch nu ook de eerste boeken over mannenemancipatie op de markt. Na het Amerikaanse boek „De mannenmolen” van Marc Fasteau (uitgeverij Bruna, f 17,50) verscheen in het najaar 1976 „De komende en de gaande man, vrolijke en lastige kanten van mannenemancipatie” van Gerard van Beusekom-Fretz.

Of Gerard weet wat emancipatie is? Hijzelf zegt daarover: „Heel in het begin had ik het idee dat ik wel in de gaten had waar het over ging. Ik zou het in twee uur aan iemand hebben kunnen vertellen. De laatste tijd wordt het me echter steeds duidelijker, dat ik de rest van mijn leven voor honderd procent nodig zal hebben om er zelf achter te komen waar ik mee bezig ben”. Met het begin bedoelt hij de vrouwenemancipatie waarmee hij in aanraking kwam na de oprichting van Man-Vrouw-Maatschappij en de Dolle Mina-akties. Vrouwen gingen met elkaar in praatgroepen praten over de onderdrukkende rolpatronen waar ze al vroeg in hun leven ingeloodst worden: meisje-poppen spelen – moeder: binnenshuis of verzorgend werk: buitenshuis. Het was maar een klein stapje voor Gerard om zich af te vragen of mannen ook wel zo lekker zitten in onze cultuur. „Ik denk”, schrijft hij „dat er eigenlijk geen jongen aan ontkomt om lange tijd (en soms zelfs zijn hele leven) te denken dat een goed leven, een leven is waarin je iets bereikt”. En wat je daarvoor nodig hebt zijn eigenschappen als: rationaliteit, afstandelijkheid, analyseren, specialiseren, concurreren. Daarmee word je dan een man die zich staande kan houden als vader, elektricien, soldaat, politicus of

president van het land, lid van „het onderaarde geslacht” zoals Gerard de manlijke sekse noemt.

In een mannenpraatgroep ontdekt hij wat een opluchting het kan zijn om te merken dat er méér mannen zijn die ook los willen komen van het altijd maar moeten presteren, van het zo nodig vrouwen moeten versieren, van het verbergen wat je voelt aan verdriet, pijn, liefde. Mannen in mannenpraatgroepen luisteren naar elkaar en helpen elkaar bij de kleine stapjes die genomen worden om je anders te gaan gedragen. Ander mannengedrag is niet makkelijk, net als ander vrouwengedrag. Je ontdekt dat je als het ware een stap uit de

kultuur doet op zoek naar een nieuwe cultuur en daar heeft Gerard het vaak over in dit boek. Hij noemt het een „manvrouwelijke” cultuur, waarin zowel het huidige man- als vrouwengedrag anders zal zijn. Waarin vrouwen en mannen allebei nadenken, emotioneel zijn, onafhankelijk van elkaar en daardoor dichterbij elkaar. Als je daar een beetje over gaat doordenken, dan beseft je in een helder ogenblik dat er dan ook een heleboel andere dingen zullen moeten veranderen. Bijvoorbeeld wat arbeid is, hoe de kinderen opgevoed moeten worden, wat seksualiteit eigenlijk is, wat voor inkomensverdeling eerlijk is, enz. De vrouwen en mannen die hier mee bezig zijn hebben het vaak moeilijk, want zegt Gerard: „diskussieren tegen een cultuur is zoiets als blaffen tegen de maan”.

„Macht en mannelijkheid, daar draait het in veel maatschappijsectoren om en dat is nergens zo duidelijk als bij militairen” staat in het hoofdstuk „Komt macht uit de loop van een geweer?” Wat Gerard daar verder in zijn boek over opmerkt lijkt me de moeite waard om dit stukje mee af te sluiten: „Omdat ik als pacifist natuurlijk voor veel mensen ontoerekeningsvatbaar moet lijken, wil ik hier ter geruststelling aan toevoegen, dat ik het idee dat je je land verdedigt niet helemaal onredelijk vindt. Maar dan moet je wel land hebben natuurlijk. Dus lijkt een redelijk systeem van dienstplicht er eentje waarbij de dienstdiende evenredig is aan het grondbezit.

Het spreekt vanzelf dat in verband met de paraatheid, in zo'n systeem de langverbanders/grootgrondbezitters de typische vaardigheidsvakken zoals schieten en schuttersputjes graven moeten beoefenen. En dat de kortverbanders, de mensen die erfpacht betalen voor een flatje op de achtste verdieping, zich met de strategie bezig houden. Die situaties moet je toch van moment tot moment bekijken. Als je het zo bekijkt is het raadselachtig dat het huidige systeem nog steeds bestaat. Het systeem waarin de ongeschoolden, die meestal ook de bezitlozen zijn, de meeste risico's nemen om het bezit en het goede leven van anderen te verdedigen. Hoe kan zoiets krankzinnigs voortbestaan? Ik denk dat het iets te maken heeft met de toverspreuk dat ze „in dienst een man van je maken”. En wat krijgt de soldaat, als symbool van zijn nieuwe waardigheid? Zijn „persoonlijk wapen” zoals dat officieel heet. Of zoals de soldaat vertederend zegt: „zijn spuit”.

Voor wie na dit verhaal meer wil weten van het boek van Gerard van Beusekom-Fretz, het is uitgegeven bij van Loghum Slaterus, Deventer, en het kost f 12,50. Achterin het boek staan adressen van mannenpraatgroepen en van de bladen Mannentaal en Infoman.

Anneke Rooselaar

over mannenemancipatie